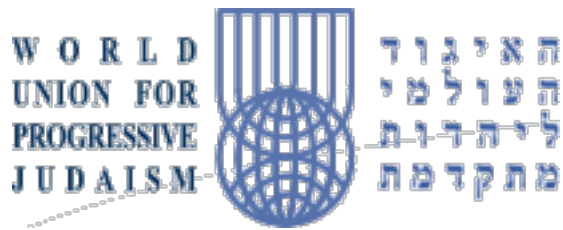

5776

Torah from Around the World

Eén munt in een fles maakt een rinkelend geluid; een fles vol met munten maakt geen geluid; de geleerde die de zoon is van een geleerde is dus bescheiden; de geleerde die de zoon is van een am ha'aretz (een ongeletterde) schettert zijn kennis in het rond. (Bab.M. 85b)

Omdat het Liberale Jodendom geen achtste dag Pesach houdt (in navolging van Israël) loopt de behandeling van de sidrot de komende weken uit de pas met de volgorde zoals de orthodoxie die hanteert.

Sjabbat 4 juni 2016 / 27 ijar, Bemidbar, Bemidbar 1:1 - 4:20

Tanach, blz. 261 - 270

Haftara: Nechemja 12:27 - 47

Tanach, blz. 1693 - 1695

Commentaar: Rabbijn Ismar Schorsch, hoogleraar joodse geschiedenis en emeritus decaan van het Jewish Theological Seminary, de Verenigde Staten.

[Het Engelse origineel.](#)

Drie lessen over *tsimtsoem*

Het vierde boek van de Tora, Bemidbar/Numeri, begint elf maanden na de Openbaring op de berg Sinai (Sjemot/Exodus 19:1) en een maand na de voltooiing van de Tabernakel (Sjemot 40:17). Bemidbar vervolgt de verhaallijn die is onderbroken in Wajikra/Leviticus, dat bijna helemaal verstoken is van een verhalende inhoud. Wat in Bemidbar volgt is een serie aangrijpende gebeurtenissen die een onverwachte veertig jaar durende tocht door de woestijn doorbreken. Die tocht vindt zijn hoogtepunt op de steppen van Moav ten oosten van de rivier de Jordaan, net vóór Mosjé's dood. Vandaar de Hebreeuwse naam van het boek, Bemidbar - In de Woestijn, wat de reikwijdte van het verhaal beter onder woorden brengt.

De titel Numeri, afkomstig van de vroegste Griekse en Latijnse vertalingen van de Tora, benadrukt daarentegen een enkel onderwerp: het herhaaldelijk houden van een volkstelling,

twee keer onder de Jisraëlieten (in de hoofdstukken 1 en 26) en twee keer onder de Levieten (in de hoofdstukken 3 en 4). Drie van deze tellingen vinden in feite plaats in onze sidra en vormen het leeuwendeel van de voorbereiding die voorafgaat aan het vertrek van de berg Sinai en zijn omgeving. Hier komt nog bij dat de sidra op een overzichtelijke manier de opstelling weergeeft van de stammen rond de Tabernakel, als het kamp een rustpauze heeft, vertelt over de vervanging van de Jisraëlietische eerstgeborenen door de stam Levie en over het opdragen van de taak van het bewaken, ontmantelen en verhuizen van de Tabernakel aan de Levieten.

Een ongewone midrasj zag de noodzaak in om stil te staan bij een thema dat onaangeroerd blijft in de sidra, namelijk dat van het leiderschap dat er zeker voor zou zorgen dat de beproeving van de woestijntocht met succes zou worden doorstaan. God plaatste niet één maar drie leiders aan het roer; hun goede eigenschappen tesamen konden voorzien in de basis behoeftes van de Jisraëlieten. God liet manna neerdalen vanwege Mosjé, beschermde hen tegen de hitte van de zon met een wolkendek vanwege Aharon en voorzag hen van een verplaatsbare waterbron vanwege Mirjam. Als je de verschillende bijbelteksten nauwkeurig leest ontstaat de indruk dat de weldaad waarvoor ieder van hen verantwoordelijk was bij hun dood ten einde kwam.

Kortom, God stuurde Jisraël niet zonder voorzieningen de woestijn in, maar eerder als een koninklijke familie die zich tijdelijk terugtrok voor een goed bevoorradete retraite in de woestijn om uit te rusten en een nieuwe ontwikkeling te ondergaan. (Bemidbar Rabba 1:2).

De oppervlakkige betekenis van de midrasj is duidelijk bedoeld om de aanklacht te weerleggen die een uitgeput volk Mosjé later voor de voeten zou werpen: „Waarom hebt u ons weggehaald uit Egypte om ons in de woestijn te laten sterven? We hebben geen brood en geen water en we kunnen dit ellendige eten (dat is: manna, Bemidbar 21:5) niet meer zien.” Verlossing noch openbaring hadden van de ene op de andere dag de passiviteit van slaven getransformeerd tot de vindingrijkheid van mensen die in vrijheid zijn opgegroeid. Ondanks Gods goede zorgen misten zij het zelfvertrouwen om tegenslag het hoofd te bieden.

Op een dieper niveau biedt de midrasj een visie op een vorm van leiderschap waarin de macht wordt gedeeld. De schrijver van de midrasj heeft kennelijk een grote tegenzin om Mosjé als enige het gezag te geven, in weerwil van het onbetwistbare feit dat doorgaans alleen Mosjé met God communiceert, vóór en na Sinai. Toch benadrukt de midrasj dat Aharon en Mirjam in gelijke mate gunst vinden in de ogen van God. Niet alle zegeningen van God gaan via de persoon van Mosjé. Een leider die in zijn eentje met ongedeelde macht is bekleed, bezit vaak niet de vereiste wijsheid om te regeren en loopt steeds het risico zijn macht te misbruiken.

Onlangs studeerde aan het Joodse Theologische Seminarium een klas met 108 studenten af. Zij zijn opgeleid om leider te worden binnen de joodse gemeenschap: als wereldlijke of religieuze, vrijwillige of professionele leiders. In mijn toespraak tot de dertig rabbinale en voorzangers- studenten op de ochtend van het begin van hun speciale programma, sprak ik over mijn visie op effectief leiderschap gezien door de lens van het woord *tsimtsoem*, een uitdrukking die 'terugtrekken' betekent en komt uit de Luriaanse kabbala. Het woord, een van mijn favorieten, was mijn afscheidsgeschenk aan een heel verdienstelijke klas.

De kabbalisten in het Tsfad van de 16de eeuw stelden zich voor dat voordat God het heelal kon scheppen Hij zich moest terugtrekken of samentrekken. Zo lang als God en ruimte identiek waren, bestond er geen leegte waarin het heelal zou kunnen worden geschapen. Vandaar de noodzaak voor een goddelijke inkrimping: om het vacuum te laten ontstaan dat vervolgens zou worden gevuld door het universum. Op basis van deze gedurfde theologische stelling trek ik drie conclusies.

Ten eerste moeten leiders zich, op intellectueel gebied, de gewoonte van samentrekking eigen maken teneinde hun geest vrij te maken van de eindeloze op hun afstormende afleidingen die hen van alle kanten belagen. Om het kaf van het koren te scheiden heb je concentratie nodig. Zonder de stilte die wordt veroorzaakt door terugtrekking, wordt de innerlijke stem nooit

hoorbaar. De wijsheid om onderscheid te maken en de energie om een *flow* te scheppen vanuit de ongestoorde gedachte. Net als Mosjé dient elk van ons onze persoonlijke Ontmoetingstent te vinden, waarin de echo's van de eeuwigheid gehoord kunnen worden.

Ten tweede dienen leiders, op het gebied van organisatie, te delegeren. Een leiderschapsstijl die wordt gekenmerkt door gebrek aan vertrouwen om je te beperken, is zowel verstikkend als ondoelmatig. Mosjé zelf miste die in het begin. Toen zijn schoonvader, Jetro, hem zag proberen om in elke afzonderlijk geschil een oordeel te vellen, protesteerde hij: „Wat je doet is niet verstandig, je zult er nog onder bezwijken en die mensen die bij je komen ook. Want de taak is te zwaar voor jou; je kan het niet alleen aan.” (Sjemot 18:17) Als we als rabbijnen en voorzangers pas onze bevoegdheid hebben, hebben wij de neiging om ons gezag bovenmatig te beschermen; zo ontnemen wij anderen de kans om deel te nemen, te groeien en zelf gezag te verwerven. Je beperken betekent ruimte maken voor anderen zonder controle te verliezen.

Ten slotte - het psychologische aspect - gaat *tsimtsoem* over het kleiner maken van het ego. Macht dient ons niet de illusie te geven almachtig te zijn of onfeilbaar, zeker niet als religieuze leiders. Uiteindelijk is onze betekenis bescheiden en van kortstondige aard. Dat inzicht maakte Mosjé tot de meest bescheidene onder de leiders. (Bemidbar 12:3) Voor mij is de talliet een kledingstuk van beperking. Elke dag als ik mij ermee omhul, beschutting zoekend onder de vleugels van de Almachtige, realiseer ik mij opnieuw hoe miniem onze plaats is in de rangorde van het bestaan.

Het boek Bemidbar gaat vooral over de aard van leiderschap en de reden dat Mosjé uiteindelijk zegeviert, is - in weerwil van alles wat tegen hem pleit - dat hij de spirituele kracht van *tsimtsoem* belichaamt.